

**NAQSH KOMPOZITSIYASINI LOYIHALASH KOMPETENTLIGINI
RIVOJLANTIRISH METODIKASI****N.Talipov***Nizomiy nomidagi O‘zbekiston milliy
pedagogika universiteti dotsenti***R.Jo‘rabekova***Nizomiy nomidagi O‘zbekiston milliy
pedagogika universiteti magistranti***Annotatsiya**

Mazkur maqolada naqsh san‘ati va naqsh kompozitsiyasining badiiy-estetik mohiyati, uning tarixiy rivojlanish bosqichlari hamda oliy ta‘lim muassasalarida talabalarning naqsh kompozitsiyasini loyihalash kompetentligini shakllantirish metodikasi ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida naqsh san‘atining kompozitsion qonuniyatlari, bezak san‘atidagi o‘rni hamda zamonaviy dizayn ta‘limidagi pedagogik ahamiyati o‘rganildi. Tadqiqot natijalari naqsh kompozitsiyasini kompetensiyaviy yondashuv asosida o‘qitish talabalarning ijodiy tafakkuri, estetik didi va milliy madaniy merosga hurmatini rivojlantirishda samarali vosita ekanligini ko‘rsatdi.

Kalit so‘zlar: naqsh, naqsh kompozitsiyasi, dekorativ san‘at, kompetensiya, dizayn ta‘limi, badiiy tafakkur, milliy meros.

Аннотация

В данной статье научно анализируются художественно-эстетическая сущность орнаментального искусства и орнаментальной композиции, этапы их исторического развития, а также методика формирования компетентности студентов в проектировании орнаментальной композиции в высших образовательных учреждениях. В ходе исследования были изучены композиционные закономерности орнаментального искусства, его место в декоративно-прикладном искусстве, а также педагогическое значение в современном дизайнерском образовании. Результаты исследования показали, что обучение орнаментальной композиции на основе компетентностного подхода является эффективным средством развития творческого мышления студентов, их эстетического вкуса и уважительного отношения к национальному культурному наследию.

Ключевые слова: орнамент, орнаментальная композиция, декоративное искусство, компетенция, дизайнерское образование, художественное мышление, национальное наследие.

Abstract

This article provides a scientific analysis of the artistic and aesthetic essence of ornamental art and ornamental composition, the stages of their historical development, and the methodology for developing students' competence in designing ornamental compositions in higher education institutions. During the research, the compositional principles of ornamental art, its role in decorative art, and its pedagogical significance in modern design education were examined. The research results show that teaching ornamental composition based on a competency-based approach is an effective means of developing students' creative thinking, aesthetic taste, and respect for national cultural heritage.

Keywords: ornament, ornamental composition, decorative art, competence, design education, artistic thinking, national heritage.

KIRISH

Naqsh san'ati insoniyat madaniy taraqqiyotining eng qadimiy va barqaror badiiy ifoda shakllaridan biri sifatida tarix davomida muhim o'rin egallab kelgan. Insoniyatning ilk badiiy faoliyati jarayonida shakllangan bezak elementlari dastlab oddiy geometrik belgilar, chiziqlar va stilizatsiyalangan tasvirlar ko'rinishida namoyon bo'lgan bo'lsa, keyinchalik ular murakkab kompozitsion tizimga ega bo'lgan dekorativ san'at shakliga aylangan. Naqshlar orqali inson o'zining estetik qarashlarini, dunyo haqidagi tasavvurlarini hamda tabiat va jamiyat bilan bo'lgan munosabatini ramziy va badiiy shaklda ifodalagan.

Tarixiy va arxeologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, naqsh elementlari qadimgi sivilizatsiyalar — Misr, Mesopotamiya, Hind va Xitoy madaniyatlarida keng tarqalgan bo'lib, ular me'moriy inshootlar, sopol buyumlar, to'qimachilik mahsulotlari hamda turli amaliy bezak buyumlarini bezashda qo'llanilgan. Ushbu bezaklar nafaqat estetik vazifani bajargan, balki muayyan ramziy ma'nolarni ham o'zida mujassam etgan. Masalan, aylana va spiral shakllari abadiylik va harakat ramzi sifatida talqin etilgan bo'lsa, o'simliksimon bezaklar hayotiylik, yangilanish va baraka timsoli sifatida qaralgan.

Sharq xalqlari san'ati tarixida naqsh kompozitsiyasi alohida badiiy-estetik tizim sifatida shakllangan. Ayniqsa, Markaziy Osiyo hududida naqsh san'ati yuqori darajada rivojlanib, me'morchilik va amaliy san'atning ajralmas qismiga aylangan. Bu hududda yaratilgan bezak tizimlari o'zining murakkab kompozitsion tuzilishi, ranglar uyg'unligi va stilizatsiyalangan bezak elementlari bilan ajralib turadi. Samarqand, Buxoro, Xiva, Toshkent va Farg'ona hududlarida shakllangan naqsh maktablari o'ziga xos badiiy uslub, kompozitsion yechim va rang-barang bezak an'analari bilan mashhur bo'lib, ular milliy san'at merosining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi.

Naqsh kompozitsiyasi — bu naqsh elementlarini muayyan badiiy va kompozitsion qonuniyatlar asosida tartibli joylashtirish jarayoni bo'lib, unda ritm,

simmetriya, muvozanat, proporsiya, markazlashuv hamda takrorlanish kabi estetik tamoyillar muhim rol o'ynaydi. Ushbu tamoyillar orqali dekorativ kompozitsiya yaxlit badiiy tizim sifatida shakllanadi hamda tomoshabinda estetik zavq uyg'otadi. Kompozitsion qonuniyatlarga asoslangan holda yaratilgan naqsh namunalarda elementlarning o'zaro uyg'unligi, ritmik takrorlanishi va muvozanatli joylashuvi badiiy yaxlitlikni ta'minlaydi.

Bugungi globallashuv sharoitida milliy madaniy merosni saqlash, uni zamonaviy san'at va dizayn jarayonlariga integratsiya qilish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan qaraganda, naqsh san'ati nafaqat tarixiy-badiiy meros sifatida, balki zamonaviy dizayn konsepsiyalarini boyituvchi muhim ijodiy manba sifatida ham katta ahamiyatga ega. Zamonaviy grafik dizayn, interyer dizayni, moda dizayni hamda raqamli san'at sohalarida milliy naqsh elementlaridan keng foydalanilmoqda. Bu esa talabalar tomonidan naqsh kompozitsiyasini chuqur o'rganish va uni zamonaviy dizayn yechimlari bilan uyg'unlashtirish zaruratini yanada kuchaytirmoqda.

Zamonaviy pedagogik yondashuvlarda badiiy ta'lim jarayoni faqatgina nazariy bilim berish bilan cheklanib qolmasdan, balki talabalarning ijodiy faoliyatini rivojlantirish, ularning badiiy tafakkurini shakllantirish hamda mustaqil loyihalash ko'nikmalarini rivojlantirishga yo'naltirilgan bo'lishi lozim. Shu sababli naqsh kompozitsiyasini o'qitish jarayonida kompetensiyaviy yondashuvni qo'llash muhim ahamiyat kasb etadi. Kompetensiyaviy yondashuv talabalarning nafaqat nazariy bilimlarini, balki amaliy ko'nikma va malakalarini ham rivojlantirishga xizmat qiladi.

Naqsh kompozitsiyasini loyihalash kompetentligi talabaning dekorativ bezak elementlarini badiiy-kompozitsion qonuniyatlarda asosida tahlil qilish, ularni ijodiy qayta ishlash hamda yangi badiiy kompozitsiyalar yaratish qobiliyatini o'z ichiga oladi. Ushbu kompetentlik tarkibida nazariy bilimlar, amaliy ko'nikmalar, estetik tafakkur hamda ijodiy yondashuv muhim o'rin tutadi. Shuningdek, zamonaviy grafik dasturlar va raqamli texnologiyalardan foydalanish orqali naqsh kompozitsiyalarini loyihalash imkoniyatlari kengayib bormoqda.

Shu bois oliy ta'lim tizimida naqsh kompozitsiyasini o'qitish metodikasini takomillashtirish, ta'lim jarayonida innovatsion pedagogik texnologiyalar va raqamli vositalardan samarali foydalanish muhim ilmiy va metodik vazifa sifatida qaralmoqda. Talabalarda naqsh kompozitsiyasini loyihalash kompetentligini rivojlantirish orqali ularning badiiy tafakkuri, ijodiy salohiyati va professional tayyorgarlik darajasini oshirish mumkin.

Mazkur tadqiqotning dolzarbligi shundan iboratki, dizayn va tasviriy san'at yo'nalishlarida tahsil olayotgan talabalar uchun milliy bezak san'ati elementlarini chuqur o'rganish, ularning kompozitsion tuzilishini tahlil qilish hamda ularni

zamonaviy dizayn konsepsiyalari bilan uyg'unlashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu esa o'z navbatida milliy madaniy merosni saqlash va rivojlantirishga xizmat qiladi.

Shu asosda tadqiqotning asosiy maqsadi talabalarda naqsh kompozitsiyasini loyihalash kompetentligini rivojlantirish metodikasini ilmiy jihatdan asoslash, uning pedagogik imkoniyatlarini aniqlash hamda ta'lim jarayonida samarali qo'llash usullarini ishlab chiqishdan iborat.

TADQIQOT METODLARI

Mazkur tadqiqotni amalga oshirish jarayonida naqsh kompozitsiyasini loyihalash kompetentligini rivojlantirishga oid muammoni har tomonlama o'rganish hamda ilmiy asoslangan xulosalarga kelish maqsadida bir qator ilmiy-tadqiqot metodlaridan kompleks tarzda foydalanildi. Tadqiqot metodlari tanlashda pedagogika, san'atshunoslik va dizayn sohasidagi ilmiy izlanishlar tajribasi hamda zamonaviy metodologik yondashuvlar inobatga olindi. Qo'llanilgan metodlar tadqiqot muammosining nazariy asoslarini aniqlash, amaliy holatini o'rganish va olingan natijalarni ilmiy jihatdan umumlashtirish imkonini berdi.

Nazariy tahlil metodi

Tadqiqotning dastlabki bosqichida naqsh san'ati, dekorativ-amaliy san'at, badiiy kompozitsiya va dizayn ta'limiga oid ilmiy-nazariy manbalar tizimli ravishda o'rganildi. Ushbu jarayonda san'atshunoslik, pedagogika va dizayn metodikasiga oid ilmiy maqolalar, monografiyalar, o'quv qo'llanmalar hamda ilmiy tadqiqot ishlari tahlil qilindi.

Nazariy tahlil orqali naqsh kompozitsiyasining estetik va kompozitsion qonuniyatlari, jumladan ritm, simmetriya, muvozanat, proporsiya, takrorlanish va markazlashuv kabi badiiy tamoyillarning mohiyati aniqlashtirildi. Shuningdek, dekorativ san'atning tarixiy rivojlanishi, naqsh elementlarining stilizatsiyasi hamda ularning kompozitsion tizimdagi o'rni ilmiy jihatdan tahlil qilindi.

Mazkur metod orqali naqsh kompozitsiyasini o'qitishning nazariy asoslari, badiiy tafakkurni rivojlantirishdagi pedagogik imkoniyatlari hamda dizayn ta'limi jarayonidagi ahamiyati aniqlab berildi. Natijada tadqiqotning konseptual asoslari shakllantirildi hamda naqsh kompozitsiyasini loyihalash kompetentligining mazmuni va tarkibiy komponentlari aniqlashtirildi.

Tarixiy metod

Tadqiqot jarayonida naqsh san'atining tarixiy rivojlanish bosqichlarini o'rganish muhim ilmiy vazifalardan biri bo'ldi. Tarixiy metod yordamida naqsh san'atining qadimgi sivilizatsiyalar davridan boshlab shakllanish jarayoni, uning badiiy evolyutsiyasi hamda turli davrlarda yuzaga kelgan kompozitsion uslublari tahlil qilindi.

Xususan, Sharq dekorativ san'atining rivojlanish jarayoni, Markaziy Osiyo hududida shakllangan naqsh maktablarining badiiy xususiyatlari hamda ularning milliy

san'at taraqqiyotidagi o'rni o'rganildi. Samarqand, Buxoro, Xiva, Toshkent va Farg'ona hududlarida rivojlangan naqsh bezak tizimlarining kompozitsion tuzilishi, ranglar uyg'unligi va bezak elementlari ilmiy manbalar asosida tahlil qilindi.

Tarixiy metod naqsh kompozitsiyasining shakllanish qonuniyatlarini aniqlash, uning badiiy-estetik tamoyillarini tushunish hamda zamonaviy dizayn jarayonlarida ushbu an'analardan samarali foydalanish imkoniyatlarini aniqlashga xizmat qildi.

Pedagogik kuzatish metodi

Tadqiqot jarayonida oliy ta'lim muassasalarida tasviriy san'at va dizayn yo'nalishida tashkil etilayotgan amaliy mashg'ulotlar pedagogik kuzatish metodi asosida o'rganildi. Ushbu metod orqali naqsh kompozitsiyasini o'qitish jarayonida qo'llanilayotgan metodik yondashuvlar, o'quv jarayonining tashkil etilishi hamda talabalar faoliyatining o'ziga xos jihatlari tahlil qilindi.

Pedagogik kuzatish davomida talabalarning naqsh kompozitsiyasini yaratish jarayonidagi ijodiy faoliyati, kompozitsion fikrlashi, bezak elementlarini tanlash va joylashtirish ko'nikmalari hamda badiiy qaror qabul qilish jarayonlari o'rganildi. Shuningdek, o'qituvchilar tomonidan qo'llanilayotgan didaktik usullar, amaliy topshiriqlar tizimi hamda ta'lim jarayonida foydalanilayotgan vizual va raqamli vositalarning samaradorligi ham baholandi.

Mazkur metod naqsh kompozitsiyasini o'qitish jarayonining amaldagi holatini aniqlash, mavjud pedagogik muammolarni belgilash hamda talabalarning badiiy-kompozitsion kompetentligini rivojlantirishga qaratilgan metodik yondashuvlarni takomillashtirish imkoniyatlarini aniqlashga yordam berdi.

Tahlil va umumlashtirish metodi

Tadqiqot davomida olingan ilmiy ma'lumotlar tizimli ravishda tahlil qilinib, ularning nazariy va amaliy jihatlari umumlashtirildi. Mazkur metod orqali turli ilmiy manbalardan olingan ma'lumotlar, pedagogik kuzatish natijalari hamda badiiy-kompozitsion faoliyat jarayonida aniqlangan faktlar o'zaro solishtirildi va ilmiy xulosalar ishlab chiqildi.

Tahlil va umumlashtirish natijasida naqsh kompozitsiyasini loyihalash kompetentligining pedagogik mohiyati, uning tarkibiy komponentlari hamda ta'lim jarayonida rivojlantirishning samarali metodik yo'nalishlari aniqlashtirildi. Shuningdek, tadqiqot jarayonida olingan natijalar asosida naqsh kompozitsiyasini o'qitish metodikasini takomillashtirish bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

TADQIQOT NATIJALARI

Mazkur tadqiqot jarayonida o'tkazilgan nazariy tahlillar, pedagogik kuzatishlar hamda amaliy mashg'ulotlar natijalari naqsh kompozitsiyasini o'rganish talabalarda

muhim badiiy, kasbiy va ijodiy kompetensiyalarni shakllantirishga xizmat qilishini ko'rsatdi. Naqsh kompozitsiyasini loyihalash jarayoni nafaqat badiiy-amaliy faoliyat turi sifatida, balki talabalarning estetik tafakkurini rivojlantiruvchi va ularni mustaqil ijodiy faoliyatga yo'naltiruvchi muhim pedagogik vosita sifatida namoyon bo'ldi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, naqsh kompozitsiyasini yaratish jarayonida talabalarning badiiy tafakkuri, ijodiy fikrlashi, milliy madaniy merosga munosabati hamda turli fanlar bilan bog'liq integrativ bilimlari izchil rivojlanadi. Ushbu jarayon talabalarning kasbiy tayyorgarligini oshirish bilan bir qatorda ularning estetik dunyoqarashini ham boyitadi.

Badiiy tafakkurning rivojlanishi

Tadqiqot davomida aniqlanishicha, naqsh kompozitsiyasini yaratish jarayoni talabalarning badiiy tafakkurini rivojlantirishda muhim pedagogik omil hisoblanadi. Naqsh kompozitsiyasi ustida ishlash jarayonida talaba dekorativ elementlarning shakli tuzilishi, ularning o'zaro bog'lanishi hamda kompozitsion yaxlitligini anglashga o'rganadi.

Badiiy tafakkur rivojlanishining muhim jihatlaridan biri talabalarning kompozitsion qonuniyatlarni amaliy faoliyat jarayonida o'zlashtirishidir. Xususan, ritm, simmetriya, muvozanat, proporsiya va markazlashuv kabi kompozitsion tamoyillar naqsh yaratish jarayonida muhim rol o'ynaydi. Talabalar ushbu tamoyillarni amaliy mashg'ulotlar davomida qo'llash orqali dekorativ kompozitsiyaning estetik muvozanatini ta'minlashni o'rganadilar.

Shuningdek, naqsh kompozitsiyasi ustida ishlash jarayonida talabalarning vizual idrok etish qobiliyati, shakllarni tahlil qilish ko'nikmasi hamda badiiy obrazlarni umumlashtirish malakasi rivojlanadi. Bu esa o'z navbatida talabalarning dekorativ fikrlash darajasini oshirib, ularni murakkab kompozitsion masalalarni hal etishga tayyorlaydi.

Ijodiy fikrlashning shakllanishi

Tadqiqot natijalari naqsh kompozitsiyasini loyihalash jarayoni talabalarning ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishda muhim rol o'ynashini ko'rsatdi. Naqsh elementlarini tanlash, ularni kompozitsion tizim asosida joylashtirish hamda rang uyg'unligini aniqlash talabalardan mustaqil badiiy qarorlar qabul qilishni talab etadi.

Ijodiy faoliyat jarayonida talabalar turli bezak elementlarini stilizatsiya qilish, ularni dekorativ shakllarga aylantirish hamda yangi kompozitsion yechimlar yaratish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Ushbu jarayon talabalarning tasavvur doirasini kengaytirib, ularning ijodiy tashabbuskorligini rag'batlantiradi.

Bundan tashqari, naqsh kompozitsiyasini yaratish jarayonida talabalar an'anaviy bezak elementlarini zamonaviy badiiy talqin bilan uyg'unlashtirishga harakat qiladilar. Bu esa talabalarda innovatsion fikrlashni rivojlantirib, ularning dizayn faoliyatida yangi estetik yechimlar izlashga bo'lgan qiziqishini kuchaytiradi.

Natijada talabalar badiiy kompozitsiya yaratishda mustaqil va ijodiy yondashuvni qo'llash ko'nikmasiga ega bo'ladilar.

Milliy madaniy merosni o'rganish

Tadqiqot jarayonida naqsh san'atini o'rganish talabalarning milliy madaniy merosga bo'lgan qiziqishi va hurmatini oshirishga xizmat qilishi aniqlandi. Naqsh san'ati xalqning tarixiy tajribasi, estetik qarashlari va ma'naviy qadriyatlarini o'zida mujassam etgan muhim madaniy fenomen hisoblanadi.

Talabalar naqsh kompozitsiyasini o'rganish jarayonida milliy bezak san'ati an'analari, turli hududlarga xos naqsh maktablari hamda ularning badiiy xususiyatlari bilan tanishadilar. Samarqand, Buxoro, Xiva, Toshkent va Farg'ona hududlarida shakllangan naqsh bezak tizimlari talabalarda milliy san'at an'alariga nisbatan qiziqish uyg'otadi.

Bu jarayon talabalarning milliy madaniyatga bo'lgan hurmatini oshiradi, ularni milliy san'at merosini saqlash va rivojlantirishga undaydi. Shu bilan birga, talabalar milliy naqsh elementlarini zamonaviy dizayn loyihalarida qo'llash orqali an'anaviy san'atni yangi badiiy talqinlarda rivojlantirish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Integrativ bilimlarning shakllanishi

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, naqsh kompozitsiyasini yaratish jarayoni talabalarda turli fanlar bilan bog'liq integrativ bilimlarning shakllanishiga ham xizmat qiladi. Naqsh kompozitsiyasi ko'p qirrali badiiy faoliyat turi bo'lib, unda rangshunoslik, geometriya, san'atshunoslik, kompozitsiya nazariyasi hamda dizayn asoslariga oid bilimlar o'zaro uyg'unlashadi.

Masalan, naqsh kompozitsiyasida geometrik shakllarning to'g'ri joylashtirilishi va simmetrik tuzilma yaratish jarayonida geometriya bilimlari muhim ahamiyat kasb etadi. Ranglar uyg'unligini aniqlash va dekorativ rang tizimini yaratishda esa rangshunoslikka oid bilimlar qo'llaniladi. Shuningdek, san'atshunoslik bilimlari talabalarga naqsh san'atining tarixiy va estetik xususiyatlarini chuqur anglash imkonini beradi.

Bunday integrativ yondashuv talabalarning badiiy tafakkurini kompleks rivojlantirishga xizmat qiladi hamda ularni professional dizayn faoliyatiga tayyorlashda muhim pedagogik ahamiyat kasb etadi. Natijada talabalar naqsh kompozitsiyasini yaratish jarayonida nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan uyg'unlashtirish ko'nikmasiga ega bo'ladilar.

MUHOKAMA

Naqsh kompozitsiyasini o'qitish jarayoni nafaqat badiiy ko'nikmalarni shakllantirish, balki talabalarning estetik va madaniy dunyoqarashini rivojlantirishga ham xizmat qiladi.

Zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida naqsh kompozitsiyasini o'qitish talabalarning mustaqil ijodiy faoliyatini rivojlantiradi. Talabalar an'anaviy naqsh

elementlarini o‘rganish bilan bir qatorda yangi kompozitsion yechimlar yaratishga ham o‘rganadilar.

Shuningdek, naqsh kompozitsiyasi bilan ishlash talabalarning diqqat, sabr-toqat va aniqlik kabi sifatlarini ham rivojlantiradi. Murakkab naqsh ustida ishlash jarayoni yuqori darajadagi diqqat va puxtalikni talab qiladi.

Bundan tashqari, zamonaviy texnologiyalar, jumladan grafik dasturlar yordamida naqsh kompozitsiyasini loyihalash imkoniyatlari ham kengaymoqda. Bu esa an’anaviy san’atni zamonaviy dizayn jarayonlari bilan integratsiya qilishga imkon beradi.

XULOSA

Tadqiqot natijalari quyidagi xulosalarni chiqarishga imkon berdi:

1. Naqsh kompozitsiyasi milliy madaniyatning muhim badiiy ifodasi hisoblanadi.
2. Naqsh kompozitsiyasini o‘rganish talabalarning badiiy tafakkuri va estetik didini rivojlantiradi.
3. Kompetensiyaviy yondashuv asosida naqsh kompozitsiyasini o‘qitish pedagogik jihatdan samarali hisoblanadi.
4. Naqsh kompozitsiyasini o‘qitish jarayoni talabalarning ijodiy fikrlashini rivojlantiradi.
5. Zamonaviy grafik texnologiyalar naqsh kompozitsiyasini loyihalash jarayonini yanada takomillashtirish imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. **Bulatov S.S.** O‘zbek xalq amaliy bezak san’ati. – Toshkent: O‘zbekiston, 1991. – 192 b.
2. **Abdullayev N.** San’at tarixi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2001. – 256 b.
3. **Karimov I.A.** Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma’naviyat, 2008. – 176 b.
4. **Rahimov M.** O‘zbek milliy naqsh san’ati. – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi Adabiyot va san’at nashriyoti, 1997. – 160 b.
5. **Boymetov B.** Tasviriy san’atni o‘qitish metodikasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2010. – 220 b.
6. **Hasanov R.** Naqqoshlik san’ati asoslari. – Toshkent: O‘qituvchi, 1998. – 144 b.
7. **G‘aniyev A.** Dekorativ-amaliy san’at tarixi. – Toshkent: Fan, 2005. – 180 b.